

10-12
1969) АЗЕРБАЙДЖАН

БЕШБАРМАТ

(ПОЕМАДАН КОМПОЗИСИЈА)

*Азәрбајҹанда Совет һакимијјети
гурулмасынын 50 иллијинэ*

...Бакынын Јахынында
Саһндөн бир аз узаг,
Сылдырымлы бир даг вар —
Әфсанови Бешбармаг...
Бура төрлялар Јурду,
Шаннләр Јатағыдыр.
Бура гочаг мөскөни,
Гаҹаглар ојағыдыр.
Елхан өз дәстөсилә
Етмиш бураны мөскән.
Бура пәнаһ кәтирир
Һәр төрәфдән, һәр Јердән
Ханын, бәјни, дарғанын
Зүлмүндән төнкә кәләп
Елни икид әрләри.
Инди Бешбармаг олмуш
Мәрд икидләр Јығнағы.
Ели-Јурдуи пәнаһы,
Хана-бәјә көз дағы...

Сүбһә азча галыбдыр,
Ишыглашыр үфүгләр.
Дәниздән чыхан күнәш
Сачыр әлван шәфәгләр.
Икид Елхан оҹанмыш,
Кејинмиш, атланмышдыр.
Чапан, чошғун шаһинтөк,
Саһки һаһадланмышдыр.
Боз атла дағдан ениб
Кол-көслары Јарыр о,—
Чијиндә оху, Јаҹы,
Дүздә ов ахтарыр о...

Атыны чапа-чапа,
Бир тәләни снәркәи.
Гарыда батдаг кими
Ат кечмәјән бир Јердән
Бир чејран чыхды бирдән,—
Дальиҹа чапан атлы
Кечә билмәди ордан,
Ову чыхды әлиндән.
Буну көрәндә Елхан,
Мәһмизләјиб атыны
Чапыб чејрана чатды.
Јананы Јеријәндә,
Бирдән кәмәңди атды.
Бир анда илмәк вуруб
Чејраны ајағына,
Тез алды гучағына...

Көңлү пәш'әјлә долу,
Елхан кери дөнәркәи,
Чыхды бирдән үз-үзә —
Бир аз әнвәл тәпәдән
Чејраны гован овчу.
Бу, севимли бир гызды,
Бәм дә Јан-Јорәсиндә
Беч кәс Јохду, Јалгызды.
Ону көрчәк, Елханы
Фикир-хәјал апарды.
Көрәнтөк тапымышды,—
Бу кәләп — Күлбаһарды...
Бирчә анда боз аты
Сүрәрок ирәлијә,
Төгдим етди чејраны:

— Бу он сөңшидир! — дежа.
Күлбаһар күлүмсүңүб
Бир ай бөхдө көз-көзө.
Сөңра бүүлүр сөңилө
Белә башлады сөзө:
— Икәд! — деди Күлбаһар, —
Чөх сөг ол!... Анчаг сөңлө
Чобашардан гурбанлыг
Алаһлар кәһи, белә
Оңуну һаһыр алмаг
Өңүңү Јарашармы?
Сөңдө һеч өңү ганы,
Өңү үрәңи һармы?
Јахшы, бағли чейраны
Бах, о гуру атача,
Уаһларда көруңи
О Јаһаншыл Јаһача
Гөдәр ат чаһә, көрөк
Кимә Јетимшөр чейран?
Һәр ким атсө Јарышда,
Она дүшөр бу чейран!

Размылыг перди Елхан,
Дејиләни етдиләр.
Јерни һырәһни Јарыб
Чанды, һө чанды атлар!
Анчаг, һаһыф... удузду
Бу Јарышда Күлбаһар...

Көксүңү һарчаллаһан
Јахшыч бир һөфәсә,
Алоһанһи гөлһиндөн
Чыхан Јаһылы сөслә:

— Оғлан! — деди Күлбаһар, —
Мөһни атымы һөлө
Бир ат да өтмөһшидир.
Бу һечө атдыр, оғлан?
Оғлан, бу һечө һидир?..
Сөң, сөң... Јох, сөһни атыһ
Һәк дөфә һөјәтымда
Мөгүл сөдә мөһни,
Һиди он да, атым да
Сөңө чәһр, әләвәттә...

Күлбаһарың үзүңө
Бөхарыг һейран-һейран,
Белә сөңләди Елхан:
— Ај елһаны, Күлбаһар,
Танымадыһаны мөһни?
Муутдүһү сөһилә
Јөдәһилыг сөһәһәни?
Јадындамы:

...Биз һөлө
Хырдача ушағлардыг.
Бир күн Јазда сөһилә
Бағда көзгөҗө чыхдыг.
Јенә белә сөһилә,
Сөһдалы бир сөһәрди.
Јенә белә — бұлбүлләр
Күлдөн бусө диләрдди.
Мөһни Јаһыһдым сүрүмү
Бағ Јаһында өтләгә,
О күн сөң дө атанла
Көзгөҗө кәлдди бағ.
Хөһли көзгөҗө өһидыг
О сөһан сөһилә мөһни.
Сөһра Јаһыб көһрдиң
Рөһиборәк чичәһләрдөн.
Тач гөһараг оһлардан
Гуауларың башына,

Өһәһиһшидир о ки һар...
Јадындамы, Күлбаһар?
Биз күлүб өһидәдә.
Сәһни һиһшөккәләр чәхды,
Көј курады бир иһдә.
Хәһ аһан биз керүб
Јерни көҗө сөһурду.
Мөһни сөҗдү о ки һар,
Ғамчыһәһлә да һурду.
Ачығындан гыһгыһрыб
Сөһ дө ағлады Јаһан,
Төһүддү Јаһағыһа
О һиһ сағ, һә сөһм Јаһлар...
Јадындамы, Күлбаһар?

Еһиһдә бунлары көзәл Күлбаһар,
Чанлаһды көзүдә сәһни узағлар:
О сөһдалы сөһәр, сөһилә һаһар.
Јаһаһда өтләһи көрнө гуаулар,
Оһлары өтаран о била чобан.
О шөһ, күләр үзәү балача Елхан,
Сөһу көрүһәһәһи о дады күһләр,
Бир даһа доһиһәһи о дады күһләр. —

Көзүһәһи Күлбаһар
Вахды, бахды чейрано.
Титрәһ, Јаһағылы сөслә
Белә деди Елхан:
— Әһвәл о чейраны ач.
Бурах кетсиг, сөһушсун.
Аһад, кетһиһ дүзләрдә
Дөстларыһа гөһушсун...

Сөһра гачан чейраның
Ардыһча баһ-баһа,
Көзләриһдөн гөлһинә
Өдү Јаһ аһа-аһа
Даһам етди: — Вах, мөһ дө
Сарајда бу чейрантөк
Заһаллы бир дустағам.
Јөһни ки, аһадлығы
Мөһ дө гөһушчәғам.
Мөһ әзәлдөн еһилә
Ағламышам-күлмүшәм,
Ел гызы өлдүгүмү
Анчаг тәзә билмишәм.

Өһән гөҗә һаһача
Вөһибдир мөһә хөһәр...
Дөзә билирдим Јенә
Өһлөләри биргөһәр, —
Һиди мөһә о сарај
Зиһдан ким һидр көһир.
Хәһ гызы аһанһаһса,
Аһыр көһир, ар көһир...
Бу күн дө, — сөзүң дүзү,
Бу тәһни, бу дүзү
Бу дағлары көзгөҗөдөн
Ғөсдиг сөһни гәһаһағды...
Әкәһ разылығы һерсөн,
Мөһ даһа бир аһадә
Гуш өлмаг һестәһирәм,
Мөһ дө сизни дөстәҗә
Ғөһушмағ һестәһирәм...

Бу көзләһмәз төкһәһдөн
Елханы гәҗы алды.
Дүһмөдөн даһыһмадан

Бир гөдәр фикрә далды...
Сөһра деди: — Күлбаһар:
Бу һиһ хәһни өһидә
Бөҗүк бөһанә олар:
Ғызы гачырдыг, — дежа
Бөһтан атарлар бизә.
Бөҗүк дөкә Јаһарлар
Бөҗүк мөгсөдимиһә.
Һәләһик сарајда гәл,
Әһалты елә көмәк.
Фикһиршөк бир гөдәр,
Сөһра бир төдбир көрөк...

Бу һиһ көрүшдөн сөһра
Күһләр, әһр әтүшдү.
Дөстлар, Јад көздөн кизли,
Вурда тәз-тәз көрүшдү...

Далмышкә сөһсиз, сөзсүз
Бир Јаз саһаны Јенә
Дөһизни, дөһөлөрһи
Сөһдалы аһәһикнә,
Атәһни баһыһлардан
Сәһни һиһшөк чәхмышды,
Бу мөһпалы баһыһлар
Атәһ олүб аһмышды
Сөһдалы урокләрә.
Сусәһыһ додағлары
Титрөһиркөһ һәсрәтлө,
Көзләри өһүһмүшдү...
Аһ...

О сөһәр, о саһан
Дөһиздөн чыхан күһшөһ
Һө гөдәр сөһдалыҗы
Бүлбүлләр өтүһмүшдү
О сөһәр һөгмөлөрһи
Өһи хөһ, өһи көзәһни,
Сөһкиһиләр сыхында
Бир-бирһиһи өһиһ...
Ғүфү шөһфағ,
Дөһиз сағ...
Бәһли, белә ола; шду
Иһк бусө,

иһк е тирағ...

Сарајда, атағында
Өтурмүшдү Күлбаһар.
Бүрүмүшдү гөлһини
Дүшүкчәләр, хөһаллар.
Вахырды һөһчәрөдөн
Јеничә доған аҗа.
Дөһизни һөһни сөһи
Әһс едөркөн сараја,
Суларда аһы өкһи
Титрәҗөрөк парларды.
Бу титрөк һарыһтыда
Сәһни бир сөһир варды...

О һөдир?.. Ваһырда аҗаг сөһи һар!
Вирдөн дикһиһөрөк гәһхды Күлбаһар.
Ғаһыны аһанда, даһил өлдү хәһ,
Өндү Күлбаһарың бұлдуғ аһыһдан:

— Көзләриһни һығы,
Әһиз гызым, Күлбаһар,
О күндөн ки, лүтф өдиб.
Гүдрәтли һөрвәрдикар,
Сөһи баһш еләмөклө
Сөһидирмиһидир мөһни.

Мөһни дө бирчә арзүм —
Хөһбөхт көрмәкдир сөһи.
Сөһә бир әр сөһиһшәм —
Бүтүн өрләри һаһың.
Бу Јаһыг өһәһиһни
Бирчә өдур һәһилә.
Гүдрәтли, әзәһәһи,
Әһил-һәһил, һаһаһда,
Шөһрдөн гәрбә аһәһрәһи
Бүтүн кетһиһ дүһидә
Таныһмаз она бир тәҗ.
Сөһни өләчәг, гызым,
Чәһаһират, хөһиһ,
Кәһана... Бүтүн сарај!..

Ғөһәһиһи бу аһи гөһруһч төкһәһи
Ғызың үрәһни Јаһан төһунду.
Сәһни бүүлүр аһы өһлән һөһдөн
Буз ким һиһ сөҗдү, бир иһдә доһда.
Бир аһда елә бил буз ким гәрдән
Бир һәрдә бүрүдү сөһан үзүңү.
Ғөҗә хәһ һикариһ, һүрсуз көһүңү
Зилләди үзүңә гызың дигәтлә;
Бөлкө үрәһиһдән кетһи билә,
Бөлкө баһыһыһдан бир мөһна сөһдә.
О һөрәһиз көзләрә гөлһини һиһни,
О гөлһини һиһидә һифрәти-кивни,
О гөлһини һиһидә гәһләһан ганы,
О гөлбә бәһи вөһи өлдү чөһәһә...
Күлбаһар сусәһүшдү... Нәҗди бу сүһүт?
Шимшөк, аһов долу сәһит бир бұлуд!
Өһән үрәһни өд бүрүмүшдү,
Сусәһыһни дүһиләди аһ додағыһы.
Өлдү көзләриһдөн бир даһыч дүшдү,
Јаһырды өд кәһи күл Јаһағыһы.

Бу үзүң сүһүтә алданды гөҗә,
Вуну утәһчәһағыг, һаз саһиды гөҗә...
Анчаг Јаһыһмышды, аһданһышды хәһ:
— Чөх көзәл... — деҗиб, о гәһхдығы һәмәһ
Алоһлу бир сөһлә деди Күлбаһар:
— Јох, Јох!.. Мөһни үрәһни
Бир гуһи ким аһадә
Ғәһача дыр һәһиһшә.
Оһуңчү һәһ, һаһаһадә
Сарајлары бир зиндан,
Ғызылдан бир гөһсөдир.
Бу гөлһи ки, дүһидә
Бир Јетимдир, бәһсөдир.
Јох, хөһбөхт ола билмөз
Ғызы һаһиһләрдә.
Вөһидөн, еһдөн үзәг
Гүрбөтдө, Јад бир Јердә
Шәһа гул өлмағданса,
Мин дөфә хөһдур өлүм!
Јох, кимәҗә гул өлмәз
Мөһни аһадә көһлүм!

Хәһ дөһиһиди бир аһда,
Додағыһы көһирди.
Анчаг гызыһни һидә
Өлдүгүңү билһрди.
Сахта бир төбөсөһүлө
Ғымышды, күлүмсөһди,
Сөҗүг, ачы күлүһә,
Һестәһиз илә деди:

— Гызым, утанима, сојдо,
Бөлкө бир истекчини нар?!

Күлбаһарым гөлбиндө
Чошуб гајнады ганы.
Дөзө билмөдү буна,
Гөзөблө сүзүб ханы,
Бирдөн деди:
— Бали, вар!
— Кимдир о?!
— Гачаг Елхан!..

Ох дөдн үрөжиндөн,
Вурулду елө бил хан.
Ачы бир фөрјад гонду
Јаралы снөснндөн,
Сарај лөзөјө кэлди
О вөһши нө'рөснндөн.
О күндөн андан олдү
Отагы Күлбаһара.
Даһа чыха билмөдү
О, сарајдан конара.
Ғапыда-нончарөдө
Јаралы кешкнчлөр...
Елханы козу јолда:
«Бу күн, ја сабаһ көлөр...»

Дурма, Күлбаһар, дурма,
Көндөр она елчин!
Көндөр—хөбөр апаран
Көкылкн көјөрчин!

Сөрбазлар ат белнндө,
Сых коллары Јарырлар.
Гызмыш ханын әмрлө
Елханы ахтарылар.
Јајалыб дага-даһа
Ғошунлар, сөркөрдөлөр;
Бүрчөлөр, галаалар бөлбөш;
Кешкнснз галыб шөһөр...
Чохдан бәри сөрһөддө
Јыгышыб фүрөст күдөн
Шаһ гошуну бүрүдү
Шөһөри һөр тәрәфдөн...

Чахншмадыр сарајда:
Хан, вөзир, ө'јан-өркан
Ғарышыб бир-биринө,
Тир-тир әсир горхудан.
Нөһәјөт, төдбир үчүн
Мөчлнсө Јыгышдылар,
Дүшмөнлөр төслим олсун—
Белө вердилөр гөрар...

О күн бир көјөрчин дө
Учуб кетди сарајдан.
Бу кнзлн хөбәри дө
Билди гачаглар—Елхан.
Онлар да мөчлнс гуруб
Бир төдбир ахтардылар.
Һамысы дилбир, өлбир
Олүб вердилөр гөрар.

Ғоша Галя Ғапысы
Өкүндө мө'рөкө вар:
Әллөрнндө һөднјә,
Хан—Јанында ө'Јанлар,—
Дүзүлүблөр ннзәмлә,
Дүшмөнн көзлөјирләр
Јалтаг бир еһтирамла.

Мөхмөр дөшөкчө үстө
Баш Ғаланын ачары.—
Ону төслим алачаг
Шаһын Ғапысы сөрдәры..

Анчаг ө кнмдир, елө
Ө'Јандан бир аз узаг,
Чнјншндө бир Јанынчы,
Башында түклү папаг,—
Јеријир Јаныш-Јаваш,
Дивара снө-снө,
Кнзлнчө Јахынлашар
Ө'Јанлар дөстөсннө?

Шејнулар, наҒаралар
Ләрзө салды мејдана.
Бирдөн бир дөстө атлы
Ғатыб тозу думана,
Чапа-чана узагдан
Көлдн галаја сары.
Атлыларын өнүндө
Шаһын мөгрүр сөрдәры...

Бу сөрдәр таламышды
Ғарабаты, Ширваны,
Одлары галамышды
Тнфлнсн, Јереваны.
Инди хан төмтөрагла
Төслим олурду она.
Бу төнтөнө, бу доскаһ
Јатды онун руһуна.
Бу Јалтаг истнҒбалдан
Ғурурланды, гудурду.
Онадараг атаны,
Јан өндө көлди дурду:
— Афөрнн олсун снзө,
Еј шаһын нөкөрлөри!

Бирдөн һамө'лум адам
Адымлады ирәли:
— Ал, бу да биздөн сөзө
Ән лајнҒ бир һөднјә!
Вүтүн сөркөрдөлөрө
Ғөј ибрәт олсун!—дејә,
Зөрдн бир өхла Јајы
Сөркөрдөјө узатды.
Бирдөн кнрншн чөкнб,
Зөһөрдн оху атды...

О Ғабармыш снндөн
Ғонду бир вөһши нө'рә.
Сөрдәр ал Ған ннчндө
Јыхылды итдан јерө,
Ғорхунч бир һај-күј гонду
Мејданда...

Бирчө анда
Сөркөрдөннн дөстөсн,
Һамы — ө'Јан да, хан да
ДаҒылышды, Јох олдү.
Бу һамө'лум гөһрөман
Мејданда төкчө галды.

Бир анда мөрд гачаглар
Һүчүм етди һөр Јандан.
Чөбәнснз сүру кнми
Чөллөрдө башсыз Ғилан
Чаһанкнр шаһ гошуну
Позууду, мөҒлүб олдү.
Елнн ел бнрлнјнлө

Бу өлкөдөн говулду.
Шаһ олдү бу хөбөрдөн
Ғарабаг, Шәкн, Шнрван,
Башы бөлалы еллөр:
Күрчүстан, Ермөһнстан...
О сөрдәрын өлүмү
Илк атошн Јандырды.
Азадлыг савашына
Төкряг аловландырды.
Һөр Јерө бир ҒыҒылчым
Сычрады бу аловдан.
Һөр өлкөдө ЈанҒынтөк
Ғонду чошун бир үсән...

Анчаг бу илк атошн
Әвнәл Јандыран кнмдн?
Бөс бу бөјүк ЈанҒыны
Аловландыран кнмдн?
О, нө бөј, нө ө'Јанды,—
Бу һамө'лум гөһрөман
Бнзнн гачаг Елханды..

Елнн гөлөбәснндөн
Дөһшөт көҒүрдү ханы.
Шаһын һаһмөснндөн
Донду Јассарын ганы:
«Ај аман, шаһ гошуну
Көліб өлкөнн басар,
Бу гөлтнн өвәзнндө
Јәгнн кн, мөһн асар...
Көрөк Елханын башы
Тез шаһа көндөрнлснн,
Күлбаһар да хөрчлчә
Шаһа кнрөк вернлснн!..»

Күлбаһар кәчәнөдө,
Бач-хөрәч долу карван
Базырдыр һөрөкөтө,
Чатышыр бнрчө Елхан.
Елханы кнм таныјыр?
Бнр кәснк баша нө вар!
Ону да саһманлајыб
Карванла ЈолаЈарлар...

Ғумлу сәһнл бојунча
Карван дүзөлнр Јола.

Атлы-ннјада ләшкәр
Дүзүлүб сага, сола.
Күлбаһары Јадлара
СовҒат апарыр карван.
Һәрдәсан, ај Елоглу?
Һәрдәсан, бөс, ај Елхан?!

Әкә еднр лал суллара
Карваннн шух ронкәләри,
Ғајалара сәс салыр
Дөвәләрнн вәнкәләри...

Кечө...

Бирдөн үфүгдөн
Дөли хөзрн гонанды,
Төз думана Ғарышды,
Карван дурду...

Бир анда,
Бнр гајанын днбнндөн
Бөз ат чавды наһанн,
КөҒүрүб Күлбаһары
Елхан чыхды арадан.
Бөз ата Ғыј нурадаг,
Чанды шнмала сары.
Ардынча токулүшндү
Падшаһын сөрбазлары.

Амандыр, бөз ат, гуртар
Дардан гөһрөманлары!
Бөз ат, гуртар амандыр,
Гуртар дардан онлары!
Бөз ат, көзүнө донүм,
Чөлд өл, чөЈрантөк ваз ат!
Төрлән кнми ганадлан,
Чөлд өл, Бешбармага чат!

Нејһат!.. Нејлөснн бөз ат?
Мөһннл узаг, јүк агыр.
Һөр төрәфдөн үстүнә
ҒыҒылтыјла ох Јагыр.

Бөз ат кншнндө бирдөн
Аслантөк һаҒырадаг,
Сәс вердн нө'рөсннө
Мөрд өЈлағы Бешбармаг...

ПЛАКАТ

Рөссам ҒачаҒа НӨЗӨРӨВ.